

ბატონიშვილი თამარ ერეკლეს ასული ბაგრატიონი და მისი შთამომავლობა

ბაგრატიონთა ათასწლოვანი სამეფო დინასტიის კახეთისა და ქართლის შტოების დემოგრაფიული განვითარების ისტორიის საკითხებზე დაწერილი ნაშრომები გამოქვეყნებული გვაქვს როგორც საქართველოში, ასევე საზღვარგარეთის ქვეყნებში. აღნიშნული საკითხი მონოგრაფიულადაც გვაქვს შესწავლილი [1].

წინამდებარე გამოკვლევაში მოთხრობილია ბაგრატიონთა კახეთის შტოს წარმომადგენლის, მეფე ერეკლე II-ის ერთ-ერთი ასულის – თამარ ბაგრატიონის (1747-1786) ცხოვრების შესახებ, ასევე მისი მშობლების, მეუღლისა და შთამომავლობის თაობაზე.

* * *

ერეკლე II-ს (1720-1798) სამი ცოლი ჰყავდა. მისი პირველი მეუღლე იყო ქეთევან ზაალის ასული მხეიძე (იგივე ფხეიძე), მეორე – ანა ზაალის ასული აბაშიძე (1730-1749), ხოლო მესამე – დარეჯან კაციას (გიორგი) ასული დადიანი (1734-1807) [2, ნუსხა № 6].

მეფე ერეკლე II-მ, რომელიც 24 წლის ასაკში დაქვრივდა, ერთწლიანი გლოვის შემდეგ, 1745 წელს, ქვიშხეთში იქორწინა ანა ზაალის ასულ აბაშიძეზე.

ვფიქრობთ, საყურადღებოა გავიხსენოთ, თუ რა ვითარებაში მოხდა ეს ქორწინება.

ერეკლე II-ის მეორედ დაქორწინებაში მთავარი როლი შეასრულა მისმა დეიდამ – ანა (ანუკა) ბატონიშვილმა, რომელიც ცოლად ჰყავდა ქვიშხეთში მცხოვრებ თავად ვახუშტი აბაშიძეს. აბაშიძეთა ეს შტო ქართლში იმერეთიდან გადასახლდა. ანა ბატონიშვილმა თავისი მამის ზაალ აბაშიძის ასული ცოლად შერთო დაქვრივებულ დისწულს, რომელიც იმჟამად კახეთის მეფე იყო.

ამ ქორწინების შესახებ ისტორიკოსი პაპუნა ორბელიანი მოგვითხრობს: „მობძანდა კახი ბატონი ერეკლე სურამს. გაგზავნეს კა-

ცი იმერეთს და აბაშიძის ზაალის ქალი, შვენიერი და შემკული ყოვლითა ბრწყინვალეებითა, გარდმოიყვანეს ქვიშხეთს, ანუკა ბატონიშვილი, ვითაც მეფის ერეკლეს დედიდა იყო და ამან მოინდომა და მიათხოვა მეუღლედ. ნაბძანდნენ ორი მეფენი, სათნონი ღმრთისანი და საქებელნი კაცთანი, მიბძანდნენ ქვიშხეთს სახლსა ვახუშტი აბაშიძისა, ვითაც ვახუშტის აბაშიძის ძმისწული ქალი იყო და ქორწილი თითონ გარდაიხადა. დაიწერა ჯვარი მეფე ერეკლემ და იქმნა ასული აბაშიძისა დედოფალი ანა“ [3, 93-95].

გერონტი ქიქოძე წერს: „სურამის მახლობლად სოფელ ქვიშხეთში ერეკლეს დეიდა ანუკა ბატონიშვილი ცხოვრობდა, რომელიც აბაშიძეზე იყო გათხოვილი. მან იმერეთიდან გადმოაყვანიდა თავის მამლის ზაალ აბაშიძის ქალიშვილი – ანა და ერეკლეს მიათხოვა. ქორწილი ქვიშხეთში გადაიხადეს“ [4, 53].

კახეთის დედოფალმა ანამ შვა სამი შვილი: უფლისწული გიორგი (1746-1800) – მომავალში – ქართლ-კახეთის მეფე გიორგი XII, ბატონიშვილი თამარი (1747-1786) და კიდევ ერთი შვილი, რომელიც ბავშვობაში გარდაიცვალა [2, ნუსხა № 6].

1746 წლის ღვინობისთვის მეთაე დღეს, ახალგაზრდა მეფე-დედოფალს შეეძინა პირველი შვილი – გიორგი, რასაც ზეიმი მოჰყვა თბილისში, თეიმურაზ II-ის სამეფო კარზე [5, 3-4].

1747 წელს, მეფე ერეკლე II-ს და ანა დედოფალს შეეძინათ მეორე შვილი – თამარ ბატონიშვილი (1747-1786), რომელიც სოფელ მარტყოფში დაიბადა.

პაპუნა ორბელიანი გვამცნობს: „კახეთისა დედოფალი ანა მარტყოფს ნაიყვანეს, იქ დანვა, შვა ასული – შვენიერი თამარ“ [3, 136].

1748 წელს ნადირ შაჰის ძმისწული ადილ-შაჰი სპარსეთის სამეფო ტახტიდან ჩამოაგდეს. მისი ადგილი დაიკავა მისივე ძმამ იბრეიმმა, რომელიც ქართლისა და კახეთის მეფეებთან, მამა-შვილთან – თეიმურაზ II-სთან და ერეკლე II-სთან კარგი ურთიერთობის დამყარებას შეეცადა. მან ძვირფასი საჩუქრები გამოუგზავნა ქართლ-კახეთის მეფეებს და სამეფოს წამყვან სახელმწიფო და სასულიერო მოღვაწეებს, ასევე დედოფლებს – ანა-ხანუმ ბარათაშვილს (თეიმურაზ II-ის მეუღლეს) და ანა აბაშიძეს (ერეკლე II-ს მეუღლეს).

მემატინე მოგვითხრობს: „ქართლის დედოფალსა ანა-ხანუმს და კახეთის დედოფალს ანას ორ-ორი ხელი ხალათი და ასი თუმნის ჯამაგირის რაყამი მოუვიდათ“ [3, 153].

1749 წლის ქრისტეშობისთვის მეშვიდე დღეს, თბილისში გარდაიცვალა ანა დედოფალი, რომელიც იმხანად სრულიად ახალგაზრდა, სულ 19 წლისა იყო.

პაპუნა ორბელიანის ცნობით, „დედოფალი კახეთისა ანნა დამარცხდა ქალაქს, დეკემბერს ზ, ქორონიკონს ულზ, მიიღეს მცხეთას, იქნა გლოვა, მწუხარება ფრიადი“ [3, 164].

კახეთის დედოფალი სათანადო პატივით დაკრძალეს მცხეთაში, სვეტიცხოვლის საკათედრო ტაძარში, სადაც განისვენებს ბაგრატიონთა სამეფო დინასტიის ქართლისა და კახეთის შტოების არაერთი წარმომადგენელი და ზოგიერთი მათგანის მეუღლეც.

უდროოდ გარდაცვლილი დედოფლის საფლავზე ამოტივთრული იყო შემდეგი წარწერა: „ანნა, აბაშიძის ასული, ხოლო სძალი ქართველთა მეფისა, ცხებულის თეიმურაზისა და სატრფო ფერცხალი ირაკლი კახთა მეფისა“ [6, 208].

მეორედ დაქვრივებული ერეკლე II-ის მესამე და უკანასკნელი თანამეცხედრე გახდა სამეგრელოს მთავრის ნათესავი – დარეჯან დადიანი (1734-1807), რომელზეც მეფემ 1750 წელს იქორწინა.

ნიკო დადიანი შენიშნავს, რომ მეფე ერეკლემ „მოიყვანა მეუღლედ დადიანისა კაცისა ბიძაშვილი დარეჯან“ [7, 138]. ამ საისტორიო წყაროში იგულისხმება დარეჯანის მამის კაცია (იგივე გიორგი) ბეჟანის ძე დადიანის ძმისწული – კაცია ოტისა ძე დადიანი, იგივე კაცია II, რომელიც სამეგრელოში 1757-1788 წლებში მთავრობდა [8, 52-54].

გ. ქიქოძის აზრით, „ერეკლე ბედნიერი არ იყო პირადად და ოჯახურ ცხოვრებაში. თავისი მეორე ცოლის ანა აბაშიძის სიკვდილის შემდეგ, მან შეირთო მესამე ცოლი – დადიანის ასული დარეჯანი, გონებაშეზღუდული და პატივმოყვარე ქალი, რომელიც სახელმწიფო საქმეებში არ ერეოდა სანამ ახალგაზრდა იყო, მაგრამ სასახლეში ინტრიგები გააბა სიბერეში, როცა მისი, აგრეთვე პატივმოყვარე და ურჩი ვაჟები წამოიზარდნენ“ [4, 76].

1762 წელს, ბატონიშვილი თამარ ერეკლეს ასული 15 წლის ასაკში გაათხოვეს 23 წლის დავით ორბელიანზე (1739-1796), იგივე ყაფლანიშვილზე, რომელიც იყო ვაჟი ქართლის წარჩინებული თავადისა რევაზ ორბელიანისა [9, 132].

აქვე დავსძენთ, რომ ერეკლე II-ის მძახალი – რევაზ ორბელიანი იყო სახლთუხუცესი და საბარათიანოს სარდალი. 1742 წლის მარტში, როდესაც ქართლის სამეფო ტახტის პრეტენდენტი, გამაჰმადიანებული ბაგრატიონი – აბდულა-ბეგ (იგივე არჩილ) იესეს ძე (საისტორიო წყაროებში ჩანს 1716-1762 წლებში) დიდი ლაშქრით გაემართა ჭარ-ბელაქნის დასარბევად, მას თან ახლდა რევაზ ორბელიანი თავისი რაზმით. 1748 წელს, როდესაც აბდულა-ბეგმა ხელთ იგდო სომხით-საბარათიანო და საკუთარი თავი ქართლის მეფედ გამოაცხადა, რევაზ ორბელიანმა მხარი დაუჭირა ქრისტიან გვირგვინოს-

ნებს, მამა-შვილს – თეიმურაზ II-ს და ერეკლე II-ს, რომლებმაც პრეტენდენტი დაამარცხეს [10, 76-89].

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შემთხვევითი არ არის, რომ ქართლ-კახეთის მეფე ერეკლე II-მ თავისი ერთ-ერთი ასულის მეუღლედ შეარჩია ერთგულობით გამორჩეული თავადის ვაჟი.

თანამედროვეთა შეფასებით, თავად ორბელიანთა რძალი – თამარ ბატონიშვილი იყო: „ზრდილი, ქველი, ბრძენი და მოოჭვილი ყოვლითა სათნოებითა“ [10, 157],

დავით ორბელიანმა და თამარ ბატონიშვილმა შესანიშნავი ოჯახი შექმნეს. მათ შეეძინათ რვა შვილი, ორი ვაჟი და ექვსი ასული:

- 1) **იოანე** (მომავალში – სარდალი);
- 2) **მარიამი** (მომავალში – მეუღლე თავად როსტომ დავითის ძე ერისთავისა);
- 3) **ანა** (მომავალში – მეუღლე თავად აბელ თამაზის ძე ანდრონიკაშვილისა);
- 4) **ბარბარე** (მომავალში – მეუღლე თავად ივანე რამაზის ძე ანდრონიკაშვილისა);
- 5) **თინათინ** (მომავალში – მეუღლე თავად სოლომონ ზაალის ძე თარხან-მოურავისა);
- 6) **ეკატერინე** (მომავალში – მეუღლე თავად გიორგი ქაიხოსროს ძე ამილახვრისა);
- 7) **ქეთევანი** (მომავალში – მეუღლე თავად თეიმურაზ გიორგის ძე ციციშვილისა);
- 8) **ყაფლანი** (დაუოჯახებელი გარდაიცვალა 1796 წელს) [11, 30].

1769 წელს გარდაიცვალა საბარათიანოს სარდალი რევაზ ორბელიანი – მძახალი მეფე ერეკლე II-ისა და მამამთილი ბატონიშვილ თამარ ერეკლეს ასულისა.

1784 წლის 22 სექტემბერს, მეფე ერეკლე II-მ საბარათიანოს სარდლობა უბოძა თავის სიძეს – დავით ორბელიანს [10, 157], რომელიც იმხანად 45 წლისა იყო. მას თავისმა გვირგვინოსანმა სიმამრმა ასევე უბოძა უბოძა სახლთუხუცესობა, რაც ფრიად საპატიო თანამდებობა გახლდათ. დავითი ლიტერატურულ მოღვაწეობასაც ეწეოდა. მან სპარსულიდან თარგმნა „ყარამანიანი“ [12, 176].

1786 წელს ქართლ-კახეთის სამეფოში მომხდარ მოვლენას ფრიად სავალალო შედეგი მოჰყვა. დედოფალ დარეჯან დადიანის ჩაგონებით, ერეკლე II-მ, სახლთუხუცესობა ჩამოართვა თავის სიძეს – დავით რევაზის ორბელიანს და ეს თანამდებობა უბოძა დარეჯანთან შეძენილი ასულის ქეთევან ბატონიშვილის მეუღლეს – იოანე

კონსტანტინეს ძე მუხრანბატონს (1757-1800) – ბაგრატიონთა ქართლის (მუხრანის) შტოს წარმომადგენელს.

ზემოთ აღნიშნული ფაქტი იქცა სარდალ დავით ორბელიანის მეუღლის – თამარ ბატონიშვილის ნაადრევი გარდაცვალების მიზეზად.

მემატიანე გვამცნობს: „შთაგონებითა დედოფლისა და ძეთა მისთა, მეფეცა ირაკლი მიიყვანეს მას მდგომარეობასა, რომელ სიძესა მისსა სარდალსა და სახლთუხუცესსა დავით ყაფლანიშვილსა, თამარის მეუღლეს, მოუღო მეფემან სახლთუხუცესობა და მიუბოძა ესე სიძესა თვისსა მუხრანის-ბატონს იოანეს. ესრეთმან მეფის მოქცევამან მოსწყლო გული მეფის ასულის თამარისა, რომელიცა მწუხარებისა ელდითა გარდაიცვალა“ [5, 14].

1786 წლის მარიამობისთვის მეოთხე დღეს, 8 შვილის დედა – თამარ ბატონიშვილი 39 წლის ასაკში გარდაიცვალა. იგი სიონის საკათედრო ტაძარში დაკრძალეს [11, 30].

ასე ტრაგიკულად დასრულდა სიცოცხლე ახალგაზრდა თამარ ბატონიშვილისა. აქვე დავსძენთ, რომ არანაკლებ ტრაგიკულად დაამთავრა სიცოცხლე ხსენებული ბატონიშვილის ნაადრევი გარდაცვალების მიზეზად ქცეულმა იოანე მუხრანბატონმაც.

სახლთუხუცესად აღზევებულ იოანე მუხრანბატონს დიდი ნდობით ეკიდებოდა თავისი გვირგვინოსანი სიმამრი ერეკლე II. მეფის ნდობით აღჭურვილმა მისმა სიძემ იოანე მუხრანბატონმა, გარსევან ჭავჭავაძესთან ერთად, 1783 წლის 24 ივლისს, გეორგიევსკში ხელი მოაწერა ტრაქტატს, რომლის ძალითაც ქართლ-კახეთის სამეფო რუსეთის იმპერიის მფარველობაში შევიდა [13, 41].

XVIII საუკუნის 80-იანი წლების მინურულს, როდესაც თბილისში ჩამოსულმა იმერეთის თავადაზნაურობის წარმომადგენლებმა მოითხოვეს ამ სამეფოს შეერთება ქართლ-კახეთთან, ამ საკითხზე ერეკლე II-მ სამეფო კარზე საგანგებო თათბირი გამართა.

თათბირზე, რომლის მიმდინარეობის შესახებაც მოთხრობილია პლატონ იოსელიანის თხზულებაში, იოანე მუხრანბატონს დაუკავებია თავისი სიდედრის დარეჯან დედოფლის სასარგებლო პოზიცია (რომელიც შეერთების წინააღმდეგი იყო) და უთქვამს: „დაკავშირება იმერეთისა დიახ, ძნელია. ჩვენ, ქართველთა ვერ მოგვივლია ჩვენთვის, ვითარ მოვუაროთ იმერეთსა?“ ამასთან დაკავშირებით, გარდაცვლილი თამარ ბატონიშვილის დაქვრივებულ მეუღლეს, სარდალ დავით ორბელიანს, რომელსაც თავის ქვისლთან – იოანე მუხრანბატონთან პირადი შუღლიც გააჩნდა, ასე განუცხადებია: „მართლად აღიარებს მუხრანბატონი, რომ ვერ მოუვლის იგი დღეს ქვეყანასა

თავისის ხმლითა და ბაირალითა. მოვა დრო და მოგვცემს ღმერთი სხვასა მუხრანისბატონსა, რომლის ხრმალი უფრო მჭრელი იქმნება“ [5, 16].

ერეკლე II-ის გარდაცვალებისა და ქართლ-კახეთის სამეფო ტახტზე გიორგი XII-ის ასვლის (1798 წ.) შემდეგ, მის სიძეს იოანე მუხრანბატონს ეუბნოდა, რომ ახალი მეფე მას დასჯიდა, სახლთუხუცესობას ჩამოართმევდა და კვლავ ორბელიანთა გვარის წარმომადგენელს უბოძებდა. ამიტომ, იოანე ყველანაირად ერიდებოდა ქართლ-კახეთის მეფესთან პირისპირ შეხვედრას. აქვე უნდა ითქვას, რომ თუმცა გიორგი XII არ ამჟღავნებდა კეთილგანწყობას იოანე მუხრანბატონის მიმართ, მას აღნიშნული თანამდებობა მაინც არ ჩამოართვა.

1800 წლის 1 ოქტომბერს, მცხეთობა-სვეტიცხოვლობის დღესასწაულზე, როდესაც დაღესტნელთა მარბიელი ლაშქრის განდევნის შემდეგ, იოანე მუხრანბატონი სვეტიცხოვლის საკათედრო ტაძარში მივიდა, მან შეიტყო, რომ იქ სალოცავად იმყოფებოდა ქართლ-კახეთის მეფე – გიორგი XII. ეკლესიის ეზოში შესვლამდე, იოანე, სრულიად მოულოდნელად, ცხენიდან გადმოვარდა და სისხლის ჩაქცევით გარდაიცვალა.

ზოგი თვლიდა, რომ იოანეს სიკვდილი გამოიწვია დაღესტნელ მოთარეშეთა დევნით გადაღლამ, ხოლო ზოგი მიიჩნევდა, რომ მუხრანბატონმა ძალიან განიცადა მეფესთან პირისპირ შეხვედრის შესაძლებლობა, რაც მისი ტაძარში შესვლის შემთხვევაში გარდაუვალი გახდებოდა [11, 113-114].

ასე, რომ ერეკლე II-ის მიერ თავისი ერთი სიძისათვის სახლთუხუცესობის თანამდებობის ჩამოართმევა და მეორე სიძისათვის ბოძება გახდა მიზეზი ჯერ მეფის ასულ თამარის, ხოლო შემდეგ მისი ნახევარდის – ქეთევანის მეუღლის მოულოდნელი გარდაცვალებისა.

მიუხედავად იმისა, რომ თამარ ბატონიშვილის მეუღლე – დავით ორბელიანი 47 წლის ასაკში დაქვრივდა, ის მეორედ აღარ დაოჯახებულა. 1796 წელს იგი 57 წლის ასაკში გარდაიცვალა [9, 132].

დავით ორბელიანი დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა. მემატინის ცნობით: „ნეტარებით მოიხსენებდნენ... სარდალსა დავითს, მხნესა და გულოვანსა, ნამდვილ დიდკაცსა და მეფეთათანა შელალეულსა“ [5, 171].

თამარ ბატონიშვილისა და დავით ორბელიანის უფროსი ვაჟი – იოანე დავითის ძე ორბელიანი, – მამამისივით სარდალი იყო, თუმცა, არა მასავით ღირსეული პიროვნება. ამის გამო, მას ეჭვის თვალით უმზერდნენ მისი უახლოესი ნათესავები, ბიძამისი – ქართლ-კახეთის მეფე გიორგი XII და სამეფო ტახტის მემკვიდრე უფლისწული დავითი

(1767-1819), რაც სარდალმა იოანემ კარგად იცოდა.

1800 წლის 26 დეკემბერს, გიორგი XII-ის გარდაცვალებამდე ორი დღით ადრე, იოანემ სახლში მიიწვია 40-მდე თავადი და აზნაური და მათთან გამართულ თათბირზე განაცხადა: „ბატონებო! ძნელსა მდგომარეობაში არის დღეს ქვეყანა ჩვენი. ბატონი მეფე უკურნებელითა სენითა მწოლარე, დღეს ანუ ხვალ მიგვეცვალების. მემკვიდრე მისი დავით გვექადის მეცა და მუხრანისბატონსა შურაცხებით განდევნასა ჩვენისა ღირსებისაგან. „მე მყვანან ნამდვილნი სარდალნიო“, – არაერთხელ ბრძანა დავითმან საეროდ და გასაგონად... მგონია, დამშვიდებისათვის ქვეყნისა და ჩვენის საკუთარის პატივისა დასაცველად, ვისურვოთ, – დაშთეს რუსეთისა მეფობა: ნურღა გვინდა მეფედ დავით!“ [5, 210].

საგულისხმოა, რომ ცოტა ხნის შემდეგ, სხვათაგან ნაქეზებული იოანე ორბელიანი ეახლა უფლისწულ დავით გიორგის ძეს და განუცხადა: „ნუ ჰკარგავ მეფობას, მიბრძანე და გამოვუცხადებ რუსისა ჯარსა წარვიდეს რუსეთად და თუ არა იქმს რუსისა ღენერალი, ადვილია მისი აქედამ განდევნა. დავიცვათ მეფობა და განვამტკიცოთ მეფობითი სახელი ჩვენი. როგორც გვიმეფნია, ისევე ვიმეფოთ“ [5, 223-224].

უფლისწულმა დავითმა, რომელიც, როგორც ჩანს, დააეჭვა თავისი მამიდაშვილის – სარდალ იოანე ორბელიანის გულწრფელობამ, ამ უკანასკნელის წინადადების შესახებ აცნობა ქართლ-კახეთის სამეფო კარზე მოვლინებულ რუსეთის იმპერატორის წარმომადგენელს პეტრე კოვალენსკის (მომავალში – საქართველოს მმართველს) და რუსთა ჯარის სარდალს გენერალ ივან ლაზარევს. მათ იოანე ორბელიანი ახსნა-განმარტებისათვის დაიბარეს.

სარდალ იოანეს უთქვამს: „მე მოვახსენე დავითს ჩემი რჩევა დასაცველად მეფობისა, ნიშნად ერთგულობისა, ვითარცა ფიცითა შეკრული მეფეთათვის ქართველთა. რადგანაც არა სურს მას დავითს მეფობა, როდესაც მივცემ ფიცსა რუსეთისა იმპერატორსა, ვექმნები ერთგული და მოვკვდები მისთვის ერთგულებაშიო“ [5, 224].

რუსეთის იმპერიის მოხელეებს მოეწონათ იოანე ორბელიანის ასეთი პასუხი და იგი დაუსჯელად გაუშვეს [14, 206-207].

როგორც მემატყიანე მოგვითხრობს, ზემოთქმული ინციდენტის შემდეგ, იოანე ორბელიანი „უკუ-უდგა მემკვიდრესა დავითს. არღა გაერია არა რასამე საქმეში, არცა შევიდა შეთქმულობაში“ [5, 224].

საქართველოში დამყარებული რუსული ხელისუფლების მიმართ იოანე ორბელიანი ერთგულებას იჩენდა. ამის საჩვენებლად, მან, რუ-

სეთის მომხრე თავადებთან ერთად გაიპარსა წვერი და ნაპარსით სავესე ტომრები მტკვარში გადააყრევინა. იოანეზე დიდ ზეგავლენას ახდენდა მისი სიძე – მეითარი სოლომონ თარხან-მოურავი, იგივე თარხანიშვილი [11, 151].

1804-1813 წლების რუსეთ-სპარსეთის ომში იოანე ორბელიანიც მონაწილეობდა. 1805 წელს, ერევანთან, იოანე, თავის სამ ბიძაშვილთან ერთად, ტყვედ ჩაუვარდა სპარსელებს, რომლებმაც ისინი თავიანთ მბრძანებელს, ყაჯართა დინასტიის წარმომადგენელს – ფათალიშაჰს (იგივე ბაბა-ხანს) მიჰგვარეს. შაჰის ბრძანებით, ტყვეები თავრიზსა და თეირანში გაგზავნეს. მოგვიანებით, სპარსთა ტყვეობიდან გამოხსნილი იოანე ორბელიანი სამშობლოში დაბრუნდა. 1812 წელს, საქართველოს მთავარმართებელმა მარკიზმა ფილიპ ჰაულუჩიმ იოანე ორბელიანი სიღნაღის სამსაჯულოს თავმჯდომარედ დანიშნა [15, 90-197].

აქვე მოკლედ მოგიტხრობთ თამარ ბატონიშვილის სიძეების შესახებაც, რომელებიც იყვნენ ქართლ-კახეთის წარჩინებული თავადები, ხოლო ზოგიერთი მათგანი – ცნობილი სახელმწიფო და სამხედრო მოღვაწეც.

თამარ ბატონიშვილის ქალიშვილის – **თინათინ დავითის ასულ ორბელიანის** მეუღლე – სოლომონ თარხან-მოურავი იყო ვაჟი ყორიასაულბაშ ზაალ თარხან-მოურავისა და ძმა მინბაშ დავით თარხან-მოურავისა. სოლომონი გახლდათ მეითარი და მოურავი შამშადილოსი, იგივე შამშადლუსი, რომელიც ამჟამად აზერბაიჯანში მდებარეობს. იგი ითვლებოდა ქართლ-კახეთის გამგებელ დავით ბატონიშვილთან დაახლოებულ პირად.

საქართველოს მთავარმართებელმა, გენერალმა პავლე ციციანოვმა (1754-1806) სოლომონ თარხან-მოურავს მექრთამეობა დასწამა და შამშადილოს მოურავობიდან გადააყენა. ციციანოვის გამგებლობის პერიოდში (1802-1806 წწ.), სოლომონმა, სხვა ქართველ თავადებთან ერთად, ხელი მოაწერა პეტიციას არსებული მმართველობის შეცვლის მოთხოვნით.

სოლომონ თარხან-მოურავი ლიტერატურულ-მთარგმნელობით მოღვაწეობასაც ეწეოდა. მან და თავადმა სვიმონ ალექსანდრეს ძე მაყაშვილმა სპარსულიდან თარგმნეს „მოთხრობა საბყრან ამარამზასა და ბაბა ამარისა“ [9, 34-35], რომლის ხელნაწერიც დაცულია კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში [16].

თამარ ბატონიშვილის ქალიშვილის – **ანა დავითის ასულ ორბელიანის** (დაბ. 1773 წელს) მეუღლე – მინბაში (ათასისთავი) აბელ ან-

დრონიკაშვილი (1764-1835) იყო ძე ქიზიყის მოურავისა, ეპიკალას-ბაშ თამაზ ანდრონიკაშვილისა.

თავდაპირველად, აბელ ანდრონიკაშვილი რუსეთის იმპერიის ერთგულებას იჩენდა. იგი ლუარსაბ ორბელიანთან ერთად, თავისი ნებით წავიდა მძევლად ხუნძეთის (ავარიის) მმართველ აჰმედ-ხანთან, რითაც რუსთა ჯარს სისხლისღვრა ააცილა. ამის გამო, მადლიერმა მთავარმმართველმა, გენერალ-ფელდმარშალმა ივან გუდოვიჩმა (1741-1820), რომელიც ამ თანამდებობაზე 1806-1809 წლებში მოღვაწეობდა, აბელს კაპიტნობა მიაღებინა. მონაწილეობდა 1812 წლის სახალხო აჯანყებაში, რის გამოც, რუსეთის საიმპერიო ხელისუფლებამ იგი დააპატიმრა და ტობოლსკში გადაასახლა. მას ბრალად დასდეს სპარსეთში გადახვენილ ალექსანდრე ბატონიშვილთან შეხვედრა. გადასახლებიდან სამშობლოში დაბრუნებულს ბრალად დასდეს, რომ მონაწილეობდა 1832 წელს გამჟღავნებულ შეთქმულებაში თუმცა ეს ბრალეულობა მას არ დაუმტკიცდა [9, 135-136].

აბელ ანდრონიკაშვილს და ანა ორბელიანს შეეძინათ ექვსი შვილი – თამარ, თამაზ, გიორგი, ნინა, ზაქარია და ქეთევან ანდრონიკაშვილები [8, 119].

თამარ ბატონიშვილის ქალიშვილის – **ბარბარე დავითის ასულ ორბელიანის** მეუღლე – ივანე (ნინია) ანდრონიკაშვილი იყო ვაჟი მდივანბეგ რამაზ ანდრონიკაშვილისა, რომელიც საისტორიო წყაროებში 1760-1773 წლებში იხსენიება [8, 125].

თამარ ბატონიშვილის ქალიშვილის – **ეკატერინე დავითის ასულ ორბელიანის** (1782-1813) მეუღლე – გიორგი ქაიხოსროს ძე ამილახვარი (1775-1815) იყო პოდპოლკოვნიკი და გორის მაზრის თავადაზნაურობის წინამძღოლი. მათ შეეძინათ ხუთი შვილი – იესე, მარიამ, თინათინ, ელისაბედ და სოფიო ამილახვრები [8, 108].

თამარ ბატონიშვილის ქალიშვილის – **მარიამ დავითის ასულ ორბელიანის** (1782-1813) მეუღლე – როსტომ დავითის ძე ქსნის ერისთავი (1762-1808) იყო ვაჟი სახლთუხუცეს დავით იესეს ძე ქსნის ერისთავისა (გარდაიცვალა 1774 წელს) და შვილიშვილი ყულარაღას იესე დავითის (დათუნას) ძე ქსნის ერისთავისა (გარდაიცვალა 1745 წელს).

როსტომ ქსნის ერისთავს და მარიამ ორბელიანს შეეძინათ ოთხი შვილი – დავით, შალვა, იესე და თინათინ ქსნის ერისთავები [8, 269].

თამარ ბატონიშვილის ქალიშვილის – **ქეთევან დავითის ასულ ორბელიანის** მეუღლე – თეიმურაზ გიორგის ძე ციციშვილი იყო ვა-

ჟი სარდალ გიორგი ვახტანგის ძე ციციშვილისა (გარდაიცვალა 1806 წელს), რომელსაც მეტსახელად – „ხათა გოგიას“ ეძახდნენ. თეიმურაზის და – მარიამი ცოლად ჰყავდა მეფე გიორგი XII-ს (მეორე ქორწინებით).

თეიმურაზ ციციშვილს და ქეთევან ორბელიანს შეეძინათ სამი შვილი – ნიკოლოზი, დიმიტრი და ანასტასია ციციშვილები [11, 231].

ამრიგად, ერეკლე II-ის ასული – ბატონიშვილი თამარ ბაგრატიონი (1747-1786) იყო მეფის მეორე ქორწინებიდან (ანა აბაშიძესთან) შეძენილი შვილი, და – მომავალი მეფის გიორგი XII-ისა. თამარი 15 წლის ასაკში გაათხოვეს 23 წლის დავით ორბელიანზე (1739-1796), რომელიც იყო ვაჟი წარჩინებული თავადისა, საბარათიანოს სარდალ რევაზ ორბელიანისა. მათ შეეძინათ 8 შვილი, ორი ვაჟი და ექვსი ასული, რომელთაგანაც უფროსი ძე – იოანე ორბელიანი ასევე სარდალი იყო. თამარის ასულები ცოლად გაჰყვნენ წარჩინებულ თავადებს, რომელთა ნაწილიც ქართლ-კახეთის სამეფოს სახელმწიფო და სამხედრო მოღვაწე იყო.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. დავით ჯავახიშვილი, ბაგრატიონთა სამეფო დინასტიის კახეთის შტოს დემოგრაფიული განვითარების ისტორიიდან, დისერტაცია ისტორიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად (ხელნაწერის უფლებით), 2011.
2. ბაგრატიონები, სამეცნიერო და კულტურული მემკვიდრეობა, ავტორთა კოლექტივის სამეცნიერო სტატიების კრებული გენეალოგიური ნუსხებითურთ, თბილისი, 2003.
3. პაპუნა ორბელიანი, ამბავნი ქართლისანი, ტექსტი დაადგინა, შესავალი, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ელენე ცაგარეიშვილმა, თბილისი, 1981.
4. ქიქოძე გერონტი, ერეკლე II, თბილისი, 1983.
5. პლატონ იოსელიანი, ცხოვრება გიორგი მეცამეტისა, აკაკი განერელიას შესავალი წერილებით, რედაქციითა და შენიშვნებით, ტფილისი, 1936.
6. ქრონიკები და სხვა მასალა საქართველოს ისტორიისა და მწერლობისა, შეკრებილი, ქრონოლოგიურად დაწყობილი და ახსნილი თედო ჟორდანიას მიერ, წიგნი III, გამოსაცემად მოამზადეს გივი ჟორდანიამ და შოთა ხანთაძემ, თბილისი, 1967.
7. დადიანი ნიკო, ქართველთ ცხოვრება, ტექსტი გამოსცა, წინა-

- სიტყვაობა, გამოკვლევა, კომენტარები, საძიებლები და ლექსიკონი დაურთო შოთა ბურჯანაძემ, თბილისი, 1962.
8. С. Думин, П. Гребельский, Дворянские роды Российской империи, т. IV, Князя Царства Грузинского, Москва, 1998.
 9. მაქსიმე ბერძნიშვილი, მასალები XIX საუკუნის პირველი ნახევრის ქართული საზოგადოებრიობის ისტორიისათვის, ტ. I, თბილისი, 1980.
 10. საქართველოს ისტორიის ქრონიკები XVII-XIX სს., ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევები, შენიშვნები და განმარტებები დაურთო ავთანდილ იოსელიანმა, თბილისი, 1980.
 11. მაქსიმე ბერძნიშვილი, მასალები XIX საუკუნის პირველი ნახევრის ქართული საზოგადოებრიობის ისტორიისათვის, ტ. II, თბილისი, 1983.
 12. დავით ბატონიშვილი, ახალი ისტორია, გამოსცა თამარ ლომოურმა, თბილისი, 1941.
 13. გეორგიევსკის ტრაქტატი, 1783 წლის ხელშეკრულება რუსეთის მფარველობაში აღმოსავლეთ საქართველოს შესვლის შესახებ, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი და შენიშვნები დაურთო გიორგი პაიჭაძემ, თბილისი, 1983.
 14. მიხეილ გონიკიშვილი, ბაგრატიონთა დასახლება და მოღვაწეობა რუსეთში, თბილისი, 1986.
 15. ბაგრატ ბატონიშვილი, ახალი მოთხრობა, გამოსცა თამარ ლომოურმა, თბილისი, 1941.
 16. კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, ხელნაწერი S-950.

David Javakhishvili
Doctor of History, Assistant-Professor of
Jakob Gogebashvili Telavi State University

The Princess Tamar Bagrationi and Her Descendants

Summary

The presented essay is about the representative of the Kakhetian branch of Bagrationi's royal dynasty – the princess Tamar Bagrationi (1747-1786), her parents, husband and descendants.

Princess Tamar Bagrationi was the daughter of the king Erekle II (1720-1798; in 1744-1762 – king of Kakheti, in 1762-1798 – king of united Kartalino-Kakheti) from his second marriage with the princess Ana Abashidze (1730-1749), the daughter of prince Zaal Abashidze.

Princess Tamar Bagrationi was the wife of prince David Orbeliani (1739-1796). They had 8 children.